

(इंग्रजीत टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

[1996] 3 एस. सि आर ६५६

युनियन ऑफ इंडिया आणि इतर

- वि -

एम/एस. बंगलूरु वायर रेड मिल्स ई. टी. सी.

मार्च 19,1996

बी. पी. जीवन रेड्डी आणि एस. सागर अहमद, जे. जे.

सीमाशुल्क कायदा, 1962

Ss.59 (1) (बी), 61 (1) (बी), 61 (2)- उपभोग्य भांडारात येणाऱ्या वस्तूंची आयात - गोदाम -

कलम ५९ (१) आयातदार अंमलबजावणी बॉण्ड -

— शुल्क आणि त्यावर व्याज भरण्याची आयातदाराची जबाबदारी- असे मानण्यात आले आहे की

वेळोवेळी अंमलात असलेल्या शुल्काच्या दरांनुसार गणना केलेल्या रकमेवर नोटीस मध्ये नमूद केलेला

कालावधी संपल्यानंतरच देय व्याज मंजूरीच्या तारखेला प्रचलित असलेल्या दराने भरायचे शुल्क.

सी. ए. क्र. 431/93 मधील प्रतिवादीने 'हाय रिक्वर्सिबल मिल' आयात केली, जी 'उपभोग्य स्टोअर्स'

अंतर्गत समाविष्ट केलेली वस्तू आहे. 1982 साली सीमाशुल्क कायदा, 1962 च्या कलम 61 (1) (अ)

नुसार आणि त्यावर कोणतेही शुल्क न भरता 11.11.1982 वर त्याची साठवणूक केली.

तथापि, उत्तरवादीने कलम 59 (1) च्या संदर्भात बंधपत्र अंमलात आणले.दिनांक

7.3.1985 रोजी उत्तरवादीला शुल्क भरल्यानंतर 15 दिवसांच्या आत माल काढून घेण्याची नोटीस बजावण्यात आली होती. साठवणुकीच्या तारखेला आकारण्यायोग्य सीमाशुल्काचा दर 40 टक्के मूल्यानुसार होता. हा दर वेळोवेळी वाढवला जात असे आणि 9.9.1988 रोजी जेव्हा उत्तरवादीने माल काढून घेतला, तेव्हा शुल्काचा दर 90 टक्के होता. उत्तरवादींनी 90 टक्के शुल्क भरून रु. 1. 40 कोटी आणि त्यावर व्याज जे रुपये ८१.४९ लाख येते, ते अधिकाऱ्यांनी मागितले होते आणि माल काढून घेतल्यानंतर, 90 टक्के दराने शुल्क आकारण्यात आला, तसेच दिनांक ११/११/१९८२ पासून ते माल काढून घेतल्या पर्यंतच्या तारखेपर्यंतच्या व्याजाला आव्हान देणारी रिट याचिका दाखल केली. उत्तरवादींचे प्रकरण असे होते की प्रारंभिक साठवण कालावधी तीन वर्षांचा होता आणि त्यानंतरच व्याज सुरू होईल. एकल न्यायाधीशांनी रिट याचिका निकाली काढली.

आयातदार आणि सरकार या दोघांनीही जी उच्च न्यायालयाच्या द्विसदस्यीय खंडपीठासमोर याचिका दाखल केल्या, ज्याने सीमाशुल्क अधिकाऱ्यांना उपरोक्त कालावधीत वेळोवेळी प्रचलित असलेल्या सीमाशुल्काच्या रकमेवर 22.3.1985 पासून 9.9.1988 पर्यंत व्याजाची रक्कम पुन्हा मोजण्याचे निर्देश दिले. यामुळे व्यथित होऊन सरकारने तसेच आयातदारानेही याचिका दाखल केल्या.

याचिका फेटाळत, हे न्यायालयाने असे मानले

1. असे मानण्यात आले की सीमाशुल्क कायदा, 1962 च्या तरतुदी लक्षात घेता, शुल्क हे वेअरहाऊसमधून माल काढून घेण्याच्या तारखेपासून अंमलात असलेल्या दराने देय असेल, आयातीच्या तारखेपासून किंवा वेअरहाऊसिंगच्या तारखेपासून अंमलात असलेला असलेल्या दराने नाही. कायद्याच्या कलम 61 (1) (अ) मध्ये नमूद केलेल्या वस्तूच्या साठवणुकीसाठीचा तीन वर्षांचा कालावधी 13 मे 1983 पासून कायद्यातील दुरुस्तीद्वारे कमी करून एक वर्ष करण्यात आला असला तरी, 13 मे 1983 पासून एका वर्षाच्या आत माल काढून घेतला नाही किंवा अधिकाऱ्यांनी मागणी

नोटीस जारी केली नाही.उत्तरवाद्यांनी दिनांक 9.9.1988 ला माल काढून घेतला आणि त्यामुळे उत्तरवाद्यांवर नव्वद टक्के दराने, योग्यरित्या शुल्क लादले आणि त्यांना ते द्यावे लागले. [661-ए; 660-जी-एच; 661-बी]

2.1 . माल ठेवण्याच्या तारखेपासून त्याचा माल काढून घेण्यापर्यंतच्या संपूर्ण कालावधीसाठी नव्वद टक्के दराने शुल्क आकारून व्याजाची मागणी करण्यासाठी अपीलकर्त्यांना कोणतेही समर्थन किंवा कायदेशीर आधार नाही.अधिनियमाच्या कलम 59 (1) (ब) ची भाषा, जी संबंधित वेळी होती, स्पष्टपणे आणि निःसंशयपणे म्हणते की आयातदाराला इतर गोष्टींबरोबरच मागणी करणेच्या सूचनेत निर्दिष्ट केलेल्या तारखेपासून व्याज भरण्यासाठी बंधपत्राचे निष्पादन करावे लागेल.व्याज भरण्याचे दायित्व मागणी करणेच्या सूचनेत नमूद केलेला कालावधी संपल्यानंतरच उद्भवते.त्यानुसार, मागणी नोटीस जारी केल्यावर शुल्क देय झाले.या सूचनेत पैसे भरण्यासाठी पंधरा दिवसांची मुदत देण्यात आली होती.त्यानंतरच उच्च न्यायालयाने योग्य ठरवल्याप्रमाणे व्याज आकारले जाते. [661-एच. ई-जी]

2.2 . पुढे, 22 मार्च 1985 ते 9 सप्टेंबर 1988 या कालावधीत वस्तूंवरील शुल्काचा दर नव्वद टक्के नव्हता. त्यात बदल होत होता.त्यामुळे वेळोवेळी अंमलात असलेला वास्तविक दर घेण्याचे उच्च न्यायालयाचे निर्देश वाजवी आहेत. [661-एच. 662-अ]

दिवाणी अपील अधिकारिता :- दिवाणी अपील क्र. 1993 चा 431-32.

डब्ल्यू. ए. क्र. 1275/91 आणि 2419/91 मधील कर्नाटक उच्च न्यायालयाच्या दिनांक 10.4.92 रोजीच्या निकाल आणि आदेशावरून.

सोबत

दिवाणी अपील क्र. 1996 चा 4601-02.

डब्ल्यू. पी. क्र. मधील कर्नाटक उच्च न्यायालयाच्या दिनांकित 10.4.92 च्या निकाल आणि आदेशावरून. 1991 चा 1275/91 आणि 2649. एच \$658 सर्वोच्च न्यायालय अहवाल [1996] 3 एस. सी. आर.

अपीकर्त्यासाठी टी. श्रीधरन, एन. के. बाजपेयी, एस. डी. शर्मा (राजीव नंदा).

उत्तरवादिं तर्फे जोसेफ वेल्लापल्ली आणि इंदू मल्होत्रा.

बी. पी.जीवन रेड्डी, जे. यांनी न्यायालयाचा निर्णय दिला. विशेष अनुमती याचिकांमध्ये अनुमती मंजूर.

उत्तरवादी - एम/एस. बंगळूरु वायर रॉड मिलने 1982 साली एक 'हाय रिव्हर्सिबल मिल ' आयात केली. 11 नोव्हेंबर 1982 रोजी त्यांनी सीमाशुल्क कायदा, 1962 (कायदा) च्या कलम 58 आणि 59 मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे शुल्क न भरता या वस्तूंची साठवणूक केली. 7 मार्च 1985 रोजी, अधिकाऱ्यांनी उत्तरवादीला देय शुल्क भरल्यानंतर आणि ही नोटिस मिळाल्यानंतर पंधरा दिवसांच्या आत गोदामातून माल काढून घेण्यासाठी नोटीस बजावली. तथापि, उत्तरवादीने 9 सप्टेंबर 1988 पर्यंत माल काढून घेतला नाही, ज्या दिवशी त्याने 1 कोटी 40 लाख रुपयांचे शुल्क आणि 2 कोटी रुपयांचे व्याज प्राधिकाऱ्यांनी मागणी केल्या प्रमाणे भरले. माल काढून घेतल्यानंतर, उत्तरवादीने कर्नाटक उच्च न्यायालयात एक रिट याचिका दाखल केली, ज्यात असा युक्तिवाद केला गेला की 11 नोव्हेंबर 1983 पासून गोदामातून माल काढून घेतल्यानंतरच्या तारखेपर्यंत व्याज आकारणे आणि ते देखील शुल्काचा दर नव्वद टक्के मानणे हे कायद्याच्या विरोधात आहे आणि टिकू शकत नाही. त्यातून गोळा केलेल्या अतिरिक्त व्याजाची रक्कम अग्रिम परतावा करण्याची मागणी केली. त्याचे प्रकरण असे

होते की प्रारंभिक गोदामाचा कालावधी तीन वर्षांसाठी होता आणि म्हणूनच, जर व्याज असेल तर, केवळ उक्त तीन वर्षांच्या कालावधीच्या समाप्तीनंतरच्या कालावधीसाठीच आकारले जावे. रिट याचिकेची सुनावणी एका विद्वान एकल न्यायाधीशाने केली आणि तिचा निपटारा केला, ज्याच्या निर्णयाविरुद्ध उत्तरवादी आणि भारतीय संघराज्य या दोघांनी रिट अपील दाखल केले.कर्नाटक उच्च न्यायालयाच्या द्विसदस्यीय खंडपीठाने पुढील निर्देशांसह रिट याचिका निकाली काढल्या:

" (अ) उत्तरवादींना निर्देश दिले जातात की, याचिकाकर्त्याने देय केलेल्या व्याजाची रक्कम, सीमाशुल्काच्या रकमेच्या आधारे, जी याचिकाकर्ते केंद्र सरकारला, ज्या दराने भरण्यास जबाबदार राहिली असती, ती २२/३/१९८५ ते ९/९/१९८८ दरम्यानच्या वेगवेगळ्या कालावधीत प्रचलित होती, त्यानुसार निर्धारित दराने पुन्हा मोजावी.

(ब) वर निर्देशित केल्याप्रमाणे संपूर्ण कालावधीसाठी देय व्याजाची एकूण रक्कम मोजल्यानंतर, उत्तरवादींनी याचिकाकर्त्याकडून गोळा केलेल्या व्याजाच्या रकमेची शिल्लक अग्रिम परतावा म्हणून करावी.

द्विसदस्यीय खंडपीठाच्या निर्णयावर युनियन ऑफ इंडिया आणि आयातदार या दोघांकडूनही या याचिकांमध्ये विचारणा केली जात आहे.

येथे उद्भवणाऱ्या प्रश्नांचे योग्य मूल्यमापन करण्यासाठी आणखी काही तथ्ये सांगणे आवश्यक आहे: वस्तूच्या साठवणुकीच्या तारखेला, आयात केलेल्या वस्तूवर आकारले जाणारे सीमाशुल्क मूल्यानुसार चाळीस टक्के होते. वेळोवेळी शुल्काचा दर वाढवला जात होता आणि 9 सप्टेंबर 1988 रोजी, ज्या दिवशी गोदामातून माल हटवला गेला, त्या दिवशी शुल्काचा दर नव्वद टक्के होता.संबंधित वेळी अंमलात असलेल्या या कायद्याने, आयातदाराला एकतर त्यांच्या आयातीवरील वस्तू त्वरित काढून घेण्याची किंवा शुल्क न भरता त्यांचे गोदामात ठेवण्याची परवानगी दिली.तथापि, शुल्क न भरता वस्तूची साठवणूक ही कलम 59 मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या काही अटींच्या

अधीन होती. कलम 59 चे उप-कलम (1), जे केवळ आमच्या हेतूसाठीच संबंधित आहे, ते संबंधित वेळी असे वाचा:

" 59. वेअरहाऊसिंग बंधपत्र-(1) कलम 17 किंवा कलम 18 अंतर्गत वेअरहाऊसिंगसाठी दाखल केलेल्या आणि शुल्कासाठी निर्धारित केलेल्या कोणत्याही शुल्कपात्र वस्तूचा आयातदार अशा वस्तूवर निर्धारित केलेल्या शुल्काच्या दुप्पट रकमेच्या रकमेमध्ये स्वतः ला बांधणारा बंधपत्र निष्पादित करेल :

(अ) या कायद्याच्या सर्व तरतुदींचे आणि अशा वस्तूच्या संदर्भात नियम आणि विनियमांचे पालन करणे;

(ब) मागणी करणेच्या नोटीस मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या तारखेस किंवा त्यापूर्वी, या कायद्यांतर्गत अशा वस्तूसाठी दावा करण्यायोग्य सर्व शुल्क, भाडे आणि शुल्क, अशा प्रकारे निर्दिष्ट केलेल्या तारखेपासून वार्षिक सहा टक्के दराने किंवा मंडळाने सध्या निश्चित केलेल्या इतर दराने व्याजासह भरणे;

(क) या कायद्याच्या तरतुदींचे आणि अशा वस्तूच्या संदर्भात नियम आणि विनियमांचे उल्लंघन केल्याबद्दल आकारले गेलेले सर्व दंड भरणे."

कलम 59 (1) च्या वाचनाने असे दिसून येते की आयात केलेल्या वस्तूची साठवणूक करू इच्छिणाऱ्या आयातदाराने प्रथम जी कलम 17 किंवा प्रकरणानुसार कलम 18 अंतर्गत वस्तूचे मूल्यांकन केले पाहिजे आणि नंतर त्या वस्तूवर निर्धारित केलेल्या शुल्काच्या दुप्पट रकम भरण्यासाठी स्वतःला बंधनकारक करणारा बंधपत्र अंमलात आणला पाहिजे आणि मागणी करणेच्या नोटीस मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या तारखेस किंवा त्यापूर्वी, या कायद्यांतर्गत अशा वस्तूसाठी दावा करण्यायोग्य सर्व शुल्क, भाडे आणि शुल्क, या तारखेपासून व्याजासह भरण्याचे वचन दिले पाहिजे. वार्षिक सहा टक्के दराने किंवा मंडळाने सध्या निश्चित केलेल्या इतर दराने निर्दिष्ट केलेला."

कलम 61 च्या उप-कलम (1) चा खंड (अ), जसे की उक्त मालाच्या साठवणुकीच्या तारखेस प्राप्त होते, [आयात केलेल्या वस्तू कलम 61 (1) (अ) च्या अर्थानुसार 'उपभोग्य साठ्यांचे' प्रतिनिधित्व करतात हे आमच्यासमोर विवादित नाही] तीन वर्षांचा कालावधी निर्धारित केला गेला आहे ज्याच्या पुढे आयात केलेल्या वस्तूंची साठवण केली जाऊ शकत नाही.

तथापि, 13 मे 1983 रोजी या कलमात सुधारणा करण्यात आली आणि तीन वर्षांचा कालावधी कमी करून एक वर्ष करण्यात आला. कलम 61 चे उपकलम (2) (1983 च्या 11 व्या कायद्याद्वारे समाविष्ट केल्याप्रमाणे) खालीलप्रमाणे वाचतो:

“(2) उपकलम (1) च्या खंड (अ) किंवा खंड (ब) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या एक वर्षाच्या किंवा तीन महिन्यांच्या कालावधीच्या पलीकडे कोणतीही गोदामे गोदामांमध्ये उपरोक्त कालावधीमुळे किंवा अन्यथा राहिल्यास, मंडळाने सध्या निश्चित केलेल्या वार्षिक अठरा टक्क्यांपेक्षा जास्त नसणाऱ्या दराने व्याज, गोदामांमधून वस्तू बाहेर काढण्याच्या तारखेपर्यंत किंवा एक वर्षाचा कालावधी संपल्यापासून किंवा परिस्थितीनुसार तीन महिने, कालावधीसाठी गोदामांमधील वस्तूंवरील शुल्काच्या रकमेवर देय असेल.

परंतु, मंडळ, जर त्याला असे करणे आवश्यक वाटत असेल, तर लोकहितासाठी, विशेष आदेशाद्वारे आणि अशा आदेशात निर्दिष्ट केलेल्या अपवादात्मक स्वरूपाच्या परिस्थितीनुसार, या उप-कलमांतर्गत देय असलेल्या कोणत्याही व्याजाच्या संपूर्ण किंवा काही भागासाठी असे करू शकेल.”

आम्ही कलम 61 च्या उप-कलम (2) चा संदर्भ या कारणासाठी दिला आहे की आमच्यावर अपीलकर्त्याने भरवसा ठेवला होता, तथापि, आमच्या मते, आम्ही सध्या दर्शवितो त्याप्रमाणे ते येथे खरोखर संबंधित नाही.

या प्रकरणात, उत्तरवादीने 11 नोव्हेंबर 1982 रोजी मालाची साठवणूक करताना कलम 59

(1)मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे बंधपत्र निष्पादित

केले.कलम 61 (1) (अ) मध्ये विहित केलेला तीन वर्षांचा कालावधी 13 मे 1983 पासून दुरुस्ती कायद्याने कमी करून एक वर्ष करण्यात आला असला तरी, 13 मे 1983 पासून एक वर्षाच्या आत उत्तरवादी किंवा अधिकाऱ्यांनी माल काढून घेतला नाही किंवा मागणी - नोटीस जारी केली नाही.केवळ 7 मार्च 1985 रोजीच अधिकाऱ्यांनी उत्तरवादीला नोटीस बजावली आणि त्याला योग्य शुल्क भरल्यानंतर माल काढून घेण्याचे आवाहन केले.आता, कायदानुसार, शुल्क हे वेअरहाऊसमधून माल काढून घेतल्याच्या तारखेपासून अंमलात असलेले शुल्क असेल, आयातीच्या तारखेपासून किंवा वेअरहाऊसिंगच्या तारखेपासून अंमलात असलेल्या तारखेपासून नाही.

काही ना काही कारणास्तव, उत्तरवादीने ताबडतोब माल काढून घेतला नाही, परंतु 9 सप्टेंबर 1988 रोजीच तो काढला.त्याने नव्वद टक्के दराने शुल्क भरले आणि तो पैलू आता इथे मुद्दा राहिलेला नाही.माल काढून घेण्याच्या वेळी, अधिकाऱ्यांनी मागणी केली आणि 11 नोव्हेंबर 1982 ते 9 सप्टेंबर 1988 या कालावधीसाठी शुल्काच्या उक्त रकमेवर व्याज गोळा केले. या अपील मधील दोन्ही पक्षांमध्ये केवळ हाच पैलू वादग्रस्त आहे.उच्च न्यायालयाच्या द्विसदस्यीय खंडपीठाने असे म्हटले आहे की व्याज केवळ 22 मार्च 1985 (7 मार्च 1985 च्या नोटीसच्या तारखेपासून पंधरा दिवस संपल्यानंतर) ते 9 सप्टेंबर 1988 या कालावधीसाठी आकारले जाऊ शकते.द्विसदस्यीय खंडपीठाने पुढे निर्देश दिले आहेत की, या कालावधीत वेळोवेळी अंमलात असलेल्या शुल्काचा दर घेऊन व्याजाची गणना केली जाईल.(1) 11 नोव्हेंबर 1982 पासून व्याज मिळण्याचा हक्क आहे आणि (2) 11 नोव्हेंबर 1982 ते 9 सप्टेंबर 1988 या संपूर्ण कालावधीसाठी शुल्क @ १० टक्के मोजून व्याज आकारले जावे, असा युक्तिवाद करत राज्याने हे अपील दाखल केले आहे.

अपीलकर्त्याचा दावा कायद्याच्या चौकटीत बसत नाही असे आम्हाला वाटते. कलम 59 (1)

(ब) ची भाषा, जी संबंधित वेळी होती, ती स्पष्ट आणि स्पष्ट आहे.त्यात असे म्हटले आहे की आयातदाराला इतर गोष्टींबरोबरच मागणी नोटीस मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या तारखेपासून व्याज भरण्यासाठी बंधपत्र वचनबद्धता अंमलात आणावी लागेल.आम्ही यापूर्वीच येथे खंड (ब) चा पूर्णपणे उतारा काढून घेतला आहे.व्याज भरण्याचे दायित्व मागणी नोटीस मध्ये नमूद केलेला कालावधी संपल्यानंतरच उद्भवते.उच्च न्यायालयाने असे म्हटले आहे की सध्याचे प्रकरण कलम 61 (2) द्वारे नियंत्रित केले जात नाही, कारण ते संबंधित वेळी होते, परंतु केवळ कलम 59 (1) द्वारे, खरे तर, असे सादर केले जाते की जेव्हा उत्तरवादीने कलम 61 (2) अंतर्गत गोदामाच्या वेळेच्या वाढीसाठी अर्ज केला, तेव्हा सरकारने सांगितले की उक्त तरतुदीचा कोणताही अर्ज नाही आणि त्यामुळे त्या अंतर्गत वेळ वाढवता येणार नाही. एकदा तसे झाले की, कलम 59 (1) काय म्हणते त्यानुसार आपण गेले पाहिजे. त्यानुसार, मागणी नोटीस बजावल्यानंतर हे शुल्क देय झाले. या सूचनेत पैसे भरण्यासाठी पंधरा दिवसांची मुदत निश्चित करण्यात आली होती. त्यानंतरच उच्च न्यायालयाने दिलेल्या निर्णयानुसार व्याज आकारले जाते, जे आमच्या मते, तरतूद समजून घेण्याचा एक वाजवी मार्ग आहे.दुसरे म्हणजे, आम्हाला अपीलकर्त्याच्या याचिकेसाठी कोणतेही समर्थन किंवा कायदेशीर आधार दिसत नाही की उक्त संपूर्ण कालावधीसाठी शुल्काचा दर नव्वद टक्के दराने व्याज दिले पाहिजे.खरे तर, 22 मार्च 1985 ते 9 सप्टेंबर 1988 या कालावधीत या वस्तुंवरील शुल्काचा दर 90 टक्के नव्हता. त्यात बदल होत होता. त्यामुळे प्रत्यक्ष दर जो वेळोवेळी अंमलात होता त्या प्रमाणे करण्याचे उच्च न्यायालयाचे निर्देश वाजवी आहेत.त्यामुळे उच्च न्यायालयाच्या निकालात कोणत्याही प्रकारच्या हस्तक्षेपाची मागणी नाही, असे आमचे मत आहे. त्यानुसार अपील फेटाळल्या जातात.

खर्चा बाबत कोणताही आदेश नाही.

अपील फेटाळण्यात आल्या.

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

X-X-X-X